

Knowledge, Practices and Drug-Therapy Problems of Tuberculosis Patients and Solution Guidelines, Mueang Bueng Kan District, Bueng Kan Province.

Abstract

*Kamol Saepueng, M.D., M.P.H.**

This descriptive survey study was aimed to describe the knowledge, practices and drug therapy problems in tuberculosis patients and solution guidelines of Mueang Bueng Kan district, Bueng Kan province. The study samples comprised of 55 tuberculosis patients. Data was collected through a self-administered questionnaire between January 9th and February 10th 2017. The data was analyzed by using percentage, mean, standard deviation, Chi-square, Pearson's correlation coefficient, and content analysis.

The results showed that 56.36 percent of the samples had a "high" level of knowledge about medication and 43.64 percent had a "low" level. In regard to tuberculosis medication practices, 65.46 percent had practiced at a "high" level and 34.54 percent had practiced at a "low" level. Occupation and Education were found to significantly correlate with tuberculosis medication. Cation knowledge article educational level was found to significantly correlate with medication practices ($p < 0.05$). The medication problems found most were "Patients do not want to see a doctor at the hospital because that took a lot of time" and "patients received many drug and that made them difficult to use". The recommended solutions were for the medical team to consider the time of service and lessen the number of drugs.

The results suggested that the relevant departments should cooperate with relatives of patients and the community to plan and implement continuing care for tuberculosis patients.

Keywords: Tuberculosis drug therapy problem, Tuberculosis Medicines, Tuberculosis Patients

**Chief of primary mission group, Bueng Kan Hospital Bueng Kan Province*

การศึกษาความรู้ การปฏิบัติ ปัญหาการใช้ยาวัณโรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้ยาของผู้ป่วยวัณโรค อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

บทคัดย่อ

กมล แซ่ปึง, พ.บ.,ส.ม.,อว. (เวชศาสตร์ป้องกัน แขนงระบาดวิทยา)*

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อศึกษาความรู้ การปฏิบัติ ปัญหาการใช้ยาวัณโรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้ยาในผู้ป่วยวัณโรค อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้แก่ ผู้ป่วยวัณโรค จำนวน 55 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามในกลุ่มผู้ป่วยวัณโรค เก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2560 ถึง 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยไคสแควร์ และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาวัณโรค อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 56.36 และอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 43.64 มีการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อการรักษาวัณโรคและการใช้ยาอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 65.46 และอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 34.54 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาวัณโรค ได้แก่ อาชีพ ระดับการศึกษา และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อการรักษาวัณโรคและการใช้ยา ได้แก่ ระดับการศึกษา ปัญหาที่พบบ่อยในการใช้ยาคือ ผู้ป่วยไม่ยอมมาพบแพทย์ตามนัดที่โรงพยาบาลเนื่องจากรอนาน และผู้ป่วยได้รับยาครั้งละหลายรายการ จึงรู้สึกไม่ยอมรับประทานยา แนวทางการแก้ไข ที่บุคลากรผู้ให้บริการทางการแพทย์ควรจัดระบบบริการให้สามารถบริการได้รวดเร็วขึ้นและควรลดจำนวนรายการยาที่จ่ายให้กับผู้ป่วยเพื่อเป็นการเพิ่มความร่วมมือในการใช้ยา

การศึกษานี้เสนอแนะให้หน่วยงานในพื้นที่ควรวางแผนการดูแลผู้ป่วยวัณโรคร่วมกับญาติของผู้ป่วย และชุมชน เพื่อการดูแลผู้ป่วยอย่างต่อเนื่องต่อไป

คำสำคัญ: ปัญหาการใช้ยาวัณโรค การใช้ยาวัณโรค ผู้ป่วยวัณโรค

*หัวหน้ากลุ่มภารกิจปฐมภูมิ โรงพยาบาลบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

บทนำ

วัณโรค คือ โรคติดต่อที่เกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรียรุนแรง ซึ่งสามารถติดต่อกันผ่านทางอากาศได้ด้วยการหายใจ การจาม การไอ หรือการอยู่ร่วมกับผู้ป่วยวัณโรคติดต่อกันเป็นเวลานานๆ วัณโรคเป็นโรคที่สามารถรักษาให้หายได้หากผู้ป่วยรับประทานยาอย่างต่อเนื่องวัณโรคถือเป็น 1 ใน 10 สาเหตุการเสียชีวิตของคนทั่วโลก สถิติจากองค์การอนามัยโลก

ในปี พ.ศ. 2558 มีผู้ป่วยวัณโรคทั่วโลกทั้งหมด 10.4 ล้านคน เสียชีวิต 1.8 ล้านคน ทั้งนี้วัณโรคเป็นโรคที่พบได้มากในประเทศไทยแต่ไม่ติด 10 อันดับสาเหตุการเสียชีวิตของคนไทย แต่ถึงอย่างนั้น องค์การอนามัยโลกก็ยังจัดให้ประเทศไทยเป็น 1 ใน 22 ประเทศที่ปัญหาวัณโรคสูงมากตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 ซึ่งจำนวนของผู้ป่วยวัณโรครายใหม่ในกลุ่ม 22 ประเทศเหล่านี้คิดเป็นกว่า 80% ของผู้ป่วยทั่วโลก⁽¹⁾

จากรายงานองค์การอนามัยโลกปี 2559 คาดประมาณว่าประเทศไทยมีผู้ป่วยวัณโรค 120,000 ราย ผู้ป่วยวัณโรคที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวี 15,000 ราย และผู้ป่วยวัณโรคดื้อยาหลายขนาน 4,500 ราย จากผลการดำเนินงานวัณโรคของประเทศไทยปี 2559 พบว่า มีผู้ป่วยขึ้นทะเบียนรักษาวัณโรค 73,756 ราย โดยมีอัตราความสำเร็จการรักษาผู้ป่วยวัณโรคร้อยละ 77.6 จำเป็นต้องเร่งรัดความสำเร็จการรักษาให้ได้ตามเป้าหมายที่ร้อยละ 90 โดยเร่งรัดลดการตาย ลดการขาดยา และพัฒนาระบบส่งต่อและติดตามผลการรักษา⁽²⁾

คลินิกวัณโรค ของโรงพยาบาลบึงกาฬ อำเภอบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ มีจำนวนผู้ป่วยวัณโรคที่ขึ้นทะเบียนรักษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558-2559 จำนวน 130 คน และ 151 คน ตามลำดับ พบว่ามีผู้ป่วยวัณโรคที่ไ้ยาไม่ถูกต้องตามแพทย์สั่ง ร้อยละ 16.67 ผู้ป่วยหยุดใช้ยาหรือใช้ยาไม่ครบตามแผนการรักษา ร้อยละ 11.11 จากการสัมภาษณ์ผู้ป่วย พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ของการรักษาวัณโรค คือ ผู้ป่วยไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาวัณโรคและใช้ยา จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้การรักษาไม่สัมฤทธิ์ผล⁽³⁾

การดูแลผู้ป่วยวัณโรคในชุมชนจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ต้องอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกในครอบครัวของผู้ป่วยวัณโรค ซึ่งมีความใกล้ชิดสามารถรู้และเข้าใจในวิถีการดำเนินชีวิตของผู้ป่วยได้ดี เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถใช้ยาได้อย่างถูกต้อง รวมถึงการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมกับการรักษาโรค ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความรู้ การปฏิบัติ ปัญหาการใช้ยาวัณโรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้ยาในผู้ป่วยวัณโรค อำเภอบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ โดยการศึกษาด้านความรู้และการปฏิบัติในการใช้ยารักษาวัณโรคอย่างถูกต้องเหมาะสมกับภาวะโรค และศึกษาปัญหาการใช้ยาวัณโรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้ยาในผู้ป่วยวัณโรค โดยมุ่งหวังในการแก้ปัญหาการใช้ยาวัณโรคไม่ถูกต้องเพื่อรักษาผู้ป่วยให้หายและได้รับประโยชน์สูงสุด

จากการใช้ยา ป้องกันปัญหาจากการใช้ยาที่อาจเกิดขึ้น รวมถึงลดการเกิดเชื้อดื้อยาวัณโรค และลดการแพร่เชื้อสู่ผู้อื่น โดยมีวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ยาในผู้ป่วยวัณโรค อำเภอบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

2. เพื่อศึกษาปัญหาการใช้ยาวัณโรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้ยาในผู้ป่วยวัณโรค อำเภอบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

กรอบแนวความคิดในการทำการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องความรู้ การปฏิบัติ ปัญหาการใช้ยาวัณโรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้ยาในผู้ป่วยวัณโรค อำเภอบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ โดยผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับ ความรู้เกี่ยวกับการรักษาวัณโรค การปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ยาในผู้ป่วยวัณโรค ปัญหาการใช้ยาวัณโรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้ยาในผู้ป่วยวัณโรค โดยประยุกต์ใช้แนวทางการรักษาจากองค์การอนามัยโลก⁽¹⁾

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม และศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ป่วยวัณโรค โดยกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือผู้ป่วยวัณโรค จำนวน 55 คน เก็บข้อมูล ระหว่างวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2560 ถึง 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ แบบสอบถาม ข้อมูลทั่วไป แบบสอบถามเพื่อประเมินความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาวัณโรค แบบสอบถามเพื่อประเมินการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อการรักษาวัณโรคและการใช้ยา และแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับปัญหาการใช้ยาวัณโรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้ยาในผู้ป่วยวัณโรค ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ได้ค่าความตรงของเนื้อหา

ด้านความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาวัคซีนโรค เทากับ 1 และด้านการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อการรักษาวัคซีนโรคและการใช้ยา เทากับ 0.912 และทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามได้ เทากับ 0.846 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันและไคสแควร์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

พิทักษ์สิทธิและจริยธรรมการวิจัย

การวิจัยนี้ได้รับการอนุมัติด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โรงพยาบาลบึงกาฬ เอกสารรับรองเลขที่ BKHEC2016-04 เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2559

ผลการศึกษา

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ป่วย จำนวน 55 คน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย ร้อยละ 63.63 เพศหญิง ร้อยละ 36.37 และมีอายุ 40-59 ปี

ร้อยละ 43.02 อายุเฉลี่ย เทากับ 46.79 ปี อายุต่ำสุด 22 ปี อายุสูงสุด 67 ปี มีรายได้อยู่ในช่วง 5,000-10,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 47.84 โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,152 บาท รายได้ต่อเดือนน้อยที่สุด 3,500 บาท และรายได้ต่อเดือนมากที่สุด 30,000 บาท มีอาชีพเกษตรกรกรรม/รับจ้างทั่วไปมากที่สุด ร้อยละ 38.91 กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่งมีสถานภาพคู่ ร้อยละ 49.27 มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาหรือต่ำกว่ามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 64.42 รองลงมาคือ ระดับปริญญาตรีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 16.28 ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาวัคซีนของผู้ป่วยวัคซีนพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาและการรักษาวัคซีนอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 56.36 และอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 43.64 ดังตาราง 1 การปฏิบัติที่เหมาะสมในการรักษาวัคซีนและการใช้ยาของผู้ป่วยวัคซีน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการปฏิบัติที่เหมาะสมในการรักษาวัคซีนและการใช้ยาอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 65.46 และมีความรู้ระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 34.54 ดังตาราง 1

ตาราง 1 ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาวัคซีน และการปฏิบัติที่เหมาะสมในการรักษาวัคซีนและการใช้ยาของผู้ป่วยวัคซีน (n=55)

รายการ	ระดับมาก		ระดับน้อย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาวัคซีน	31	56.36	24	43.64
การปฏิบัติที่เหมาะสมในการรักษาวัคซีนและการใช้ยาของผู้ป่วยวัคซีน	36	65.46	19	34.54

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาวัคซีนของผู้ป่วยวัคซีน พบว่า อาชีพ ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาวัคซีนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ส่วนปัจจัยด้านเพศ สถานภาพ ไม่มีความสัมพันธ์กับ

ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาวัคซีน ดังแสดงในตาราง 2 นอกจากนั้นตัวแปรด้าน อายุ รายได้ต่อเดือน เมื่อทดสอบความสัมพันธ์โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติ

ตาราง 2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาวัคซีนโรค วัณโรค วิเคราะห์ด้วยไคสแควร์ (n=55)

ตัวแปร	ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาวัคซีนโรค		P-value
	มาก (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	
เพศ			
- ชาย	11 (33.3)	24 (66.7)	0.090
- หญิง	10 (50.0)	10 (50.0)	
อาชีพ			
- ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	4 (12.9)	27 (87.1)	0.030*
- เกษตรกรรม/รับจ้างทั่วไป	7 (43.8)	9 (56.2)	
- รัฐวิสาหกิจ/พนักงานบริษัท/ราชการ	6 (75.0)	2 (25.0)	
สถานภาพ			
- โสด	1 (14.3)	7 (85.7)	0.833
- คู่	9 (47.4)	10 (52.6)	
- หม้าย/หย่า/แยก	15 (53.6)	13 (46.4)	
ระดับการศึกษา			
- ระดับมัธยมศึกษาหรือต่ำกว่า	11 (31.4)	24 (68.6)	0.023*
- ระดับปวส./เทียบเท่าขึ้นไป	11 (55.0)	9 (45.0)	

*ค่า $p < 0.05$

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการรักษาวัณโรคและการใช้ยาพบว่า ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อการรักษาวัณโรคและการใช้ยาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ส่วนปัจจัยด้านเพศ อาชีพ สถานภาพสมรส ไม่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติ

ที่เหมาะสมต่อการรักษาวัณโรคและการใช้ยา ดังแสดงในตาราง 3 นอกจากนั้นตัวแปรด้านอายุ รายได้ต่อเดือน เมื่อทดสอบความสัมพันธ์โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติ ($p < 0.05$)

ตาราง 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อการรักษาวัณโรคและการใช้ยา วิเคราะห์ด้วยไคสแควร์ (n=55)

ตัวแปร	การปฏิบัติที่เหมาะสมในการรักษาวัณโรคและการใช้ยา		P-value
	มาก (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	
เพศ			
- ชาย	19 (54.3)	16 (45.7)	0.790
- หญิง	15 (75.0)	5 (25.0)	
อาชีพ			
- ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	21 (67.7)	10 (32.3)	0.994
- เกษตรกรรม/รับจ้างทั่วไป	11 (68.8)	5 (31.2)	
- รัฐวิสาหกิจ/พนักงานบริษัท/ราชการ	6 (75.0)	2 (25.0)	

ตาราง 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อการรักษาโรคและการใช้ยาวิเคราะห์ด้วยไคสแควร์ (n=55) (ต่อ)

ตัวแปร	การปฏิบัติที่เหมาะสม ในการรักษาโรคและการใช้ยา		P-value
	มาก (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	
สถานภาพ			
- โสด	6 (75.0)	2 (25.0)	0.828
- คู่	14 (73.6)	5 (26.4)	
- หม้าย/หย่า/แยก	19 (67.8)	9 (32.2)	
ระดับการศึกษา			
- ระดับมัธยมศึกษาหรือต่ำกว่า	26 (74.2)	9 (25.8)	0.041*
- ระดับปวส./เทียบเท่าขึ้นไป	13 (65.0)	7 (35.0)	

*ค่า $p < 0.05$

ผลการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงปัญหาการใช้ยาโรค กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 61.82 ให้ความเห็นว่า ไม่อยากมาพบแพทย์ตามนัด มากที่สุด รองลงมาคือ การได้รับยาจำนวนมาก ทำให้มีความยุ่งยากในการใช้ยานอกจากนั้นเป็นปัญหาการลืมรับประทานยา ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

“...ไม่อยากไปโรงบาล ชี้เกียรอนาน...”

(ผู้ให้ข้อมูล อายุ 34 ปี)

“...ได้ยาหลายอย่าง กินยาหลายๆ ก็กลัวไตวาย...”

(ผู้ให้ข้อมูลอายุ 46 ปี)

“ตอนแรกก็ว่าจะกินยาก่อนนอน แต่ก็เผลอหลับไปก่อน เลยไม่ได้กินยา...”

(ผู้ให้ข้อมูลอายุ 51 ปี)

ผลการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้ยาในผู้ป่วยโรคกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 70.90 ให้ความเห็นว่าควรหาวิธีลดระยะเวลาอคอยของผู้ป่วยโรค เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับบริการที่รวดเร็วขึ้น จะเป็นการเพิ่มความร่วมมือในการรักษาและการใช้ยาของผู้ป่วยโรค ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

“...มาหาหมออยากเข้าตรวจเร็วๆ อยากให้หมอจัดยาให้เร็วๆ เพราะรอรับยานานมาก คนจัดยามีน้อย คนไข้ก็เยอะ...”

(ผู้ให้ข้อมูลอายุ 59 ปี)

“...อยากให้มีการตรวจไว้วก่อน ให้หมอจัดยาไว้ แล้วคนไข้ค่อยเอายาที่เหลือ เพราะรอรับยานาน...”

(ผู้ให้ข้อมูลอายุ 42 ปี)

วิจารณ์

ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ยาในผู้ป่วยโรค

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาโรค อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 56.36 อาจเนื่องมาจากผู้ป่วยโรค ที่มารับบริการจะได้รับคำแนะนำในการดูแลตนเองตามแนวทางการรักษาของผู้ป่วยคลินิกโรค แต่ยังพบกลุ่มผู้ป่วยที่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาและการรักษาโรค อยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 43.64 อาจเพราะผู้ป่วยโรค จำนวนหนึ่งเป็นผู้สูงอายุ และมีปัญหาเรื่องการสื่อสาร หูไม่ค่อยดี ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของ พัชราภรณ์ ธรรมรัตน์พงษ์⁽⁴⁾ ที่ได้ศึกษา ความรู้และการปฏิบัติ

ในการป้องกันโรคของอาสาสมัครสาธารณสุขในเรือนจำ จังหวัดลำพูน พบว่า ประชากรมีความรู้เรื่องการป้องกันโรคโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนร้อยละ 67.25 และได้ให้ข้อเสนอแนะว่าเพื่อนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงรูปแบบการอบรมให้ความรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพความรู้และการปฏิบัติในการป้องกันโรคให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และผลการศึกษาการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ยาในผู้ป่วยวัณโรค พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อการใช้ยาในผู้ป่วยวัณโรค อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 65.46 และอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 34.54 อาจเพราะทางผู้ให้บริการในคลินิกวัณโรคได้เน้นย้ำให้ผู้ป่วยเข้าใจถึงการปฏิบัติที่เหมาะสมในการรักษาโรคและการใช้ยาและสนับสนุนให้ญาติมีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วยวัณโรค สอดคล้องกับ มาลินี ธัญรัตน์ศรีสกุล⁽⁵⁾ ที่ได้ศึกษาการส่งเสริมให้ผู้ป่วยวัณโรคกินยาอย่างต่อเนื่อง พบว่า ผู้ป่วยกินยาได้ถูกต้องและต่อเนื่องมากขึ้น โดยอาศัยการสนับสนุนให้เกิดการดูแลจากครอบครัวและชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วยวัณโรค

ผลการศึกษาพบปัจจัยส่วนบุคคลด้าน อาชีพ และระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาวัณโรค นอกจากนี้ยังพบว่า ระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ยาในผู้ป่วยวัณโรค อาจเพราะผู้ป่วยวัณโรคที่มีระดับการศึกษาสูง จะมีความสนใจหาความรู้และวิธีปฏิบัติตัวที่เหมาะสมต่อการรักษาโรคได้มากกว่า ซึ่งไม่สอดคล้องกับ จรินทร์ตนวณิชกุล⁽⁶⁾ ที่ได้ทำการศึกษาในผู้ป่วยวัณโรคปอดที่มารับการรักษาที่คลินิกวัณโรค โรงพยาบาลสมุทรสาคร พบว่า ความเข้มแข็งในการมองโลกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมสุขภาพ

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุการศึกษา สถานภาพสมรส และอาชีพ ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้และพฤติกรรมสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัญหาการใช้ยาวัณโรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้ยาในผู้ป่วยวัณโรค

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ป่วยวัณโรคส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันคือ ผู้ป่วยมีปัญหาเรื่องการมาพบแพทย์ตามนัด มากที่สุด รองลงมาคือผู้ป่วยได้รับยาหลายรายการซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้ผู้ป่วยใช้ยาผิด นอกจากนั้นเป็นปัญหาการลืมรับประทานยาของผู้ป่วย สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้ยาในผู้ป่วยวัณโรคส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันคือ รพ.ควรจัดระบบบริการให้รวดเร็วขึ้น และควรลดจำนวนรายการยาที่จ่ายให้กับผู้ป่วยเพื่อเพิ่มความร่วมมือในการใช้ยา ให้ผู้ป่วยหายจากโรควัณโรค และป้องกันปัญหาจากการใช้ยาที่อาจเกิดขึ้น รวมถึงลดการเกิดเชื้อดื้อยาวัณโรค และลดการแพร่เชื้อสู่ผู้อื่น

ข้อเสนอแนะจากการศึกษารั้งนี้

1. งานคลินิกวัณโรค ควรวางแผนการดูแลผู้ป่วยวัณโรค ร่วมกับชุมชนเพื่อการดูแลผู้ป่วยอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นให้ผู้ป่วยและญาติทราบว่าวัณโรคจำเป็นต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่องเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อ และป้องกันการเกิดเชื้อดื้อยาวัณโรค

2. โรงพยาบาลบึงกาฬควรออกแบบระบบบริการผู้ป่วยใหม่ เพื่อให้การบริการผู้ป่วยวัณโรคมีความรวดเร็วมากขึ้น ลดระยะเวลารอคอยของผู้มารับบริการ เพื่อให้เกิดความประทับใจในการมารับบริการต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. World Health Organization. Systematic screening for active tuberculosis: an operational guide. Geneva: Switzerland WHO; 2015.
2. กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. สถานการณ์วัณโรคของประเทศไทย [อินเทอร์เน็ต]. 2560. [เข้าถึงเมื่อ 28 ธ.ค. 2560]. เข้าถึงได้จาก: URL:[https://www.tbthailand.org/download/สถานการณ์วัณโรคของ ประเทศไทย%2010%20 พย.%2060%20final%201.pdf](https://www.tbthailand.org/download/สถานการณ์วัณโรคของประเทศไทย%2010%20พย.%2060%20final%201.pdf)
3. โรงพยาบาลบึงกาฬ. รายงานการดูแลผู้ป่วยวัณโรค บึงกาฬ: โรงพยาบาลบึงกาฬ; 2559.
4. พัชราภรณ์ ธรรมรัตน์พงษ์. ความรู้และการปฏิบัติในการป้องกันวัณโรคของอาสาสมัครสาธารณสุข ในเรือนจำ จังหวัดลำพูน. เชียงใหม่: สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2552.
5. มาลีณี ัญรัตน์ศรีสกุล. การส่งเสริมให้ผู้ป่วยวัณโรคกินยาอย่างต่อเนื่อง. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์; 2552.
6. จรินทร์ รัตนวาณิชกุล. ความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มแข็งในการมองโลกกับพฤติกรรมสุขภาพ ในผู้ป่วยวัณโรค นครปฐม: ศูนย์วิทยบริการและหอสมุด มหาวิทยาลัยคริสเตียน; 2554.